

Κάθε χάρτης μάς δίνει λιγότερες ή περισσότερες πληροφορίες για την περιοχή του Γυθείου. Όταν ο χάρτης δείχνει πολλές λεπτομέρειες, λέμε ότι η κλίμακά του είναι μεγάλη (ο παρανομαστής μικραίνει), ενώ όταν η κλίμακα μικραίνει (ο παρανομαστής μεγαλώνει), ο χάρτης μάς δείχνει λιγότερες λεπτομέρειες.

Βρείτε ποιος από τους χάρτες της εικόνας 4.2 έχει τη μικρότερη κλίμακα.

Γεωγραφικό γλωσσάριο

Κλίμακα: είναι ένας αριθμός που δηλώνει πόσες φορές μικρότερη είναι μία απόσταση πάνω στο χάρτη από την πραγματική της απόσταση στο έδαφος

Χαρτογράφος: ο επιστήμονας που ασχολείται με την κατασκευή των χαρτών

Ομαδική δραστηριότητα (προαιρετική)

Με τις ομάδες μας κατασκευάζουμε χάρτες της περιοχής μας με διαφορετικές κλίμακες, αναφέροντας σε τι εξυπηρετεί ο κάθε χάρτης.

Αν θέλεις, λύσε αυτή την άσκηση...

Και λίγο μαθηματικά...

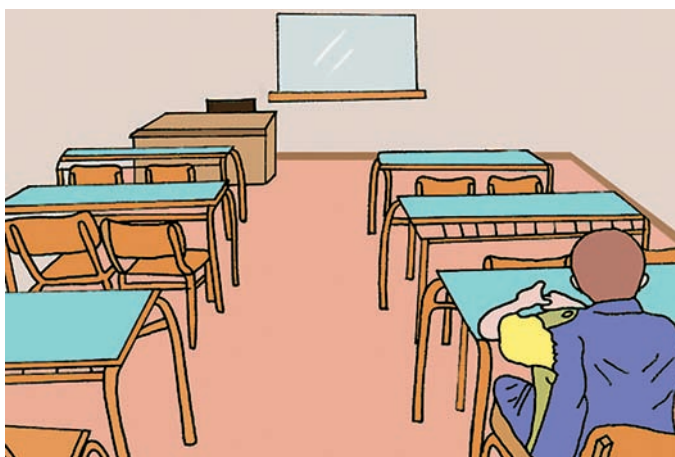
Χρησιμοποίησε το χάρτη της εικόνας 4.1 για να βρεις πόσο απέχει η Λάρισα από τη Φλώρινα και το Μεσολόγγι. Αρχικά με το υποδεκάμετρο θα μετρήσεις πόσα εκατοστά απέχουν οι δύο πόλεις πάνω στο χάρτη. Στη συνέχεια τον αριθμό που θα βρεις θα τον πολλαπλασιάσεις με το 3.000.000 (θυμήσου την κλίμακα). Ο αριθμός που θα βρεις από τον πολλαπλασιασμό είναι η πραγματική απόσταση. Επειδή ο αριθμός που βρήκες είναι πολύ μεγάλος, σου προτείνουμε να τον κάνεις μικρότερο (υπολόγισε την απόσταση σε χιλιόμετρα). Είναι σίγουρο πως ξέρεις!

Οι συγγραφείς

Προσανατολισμός

Στο κεφάλαιο αυτό θα μάθετε:

- ❖ τι είναι προσανατολισμός
- ❖ να χρησιμοποιείτε την πυξίδα και το χάρτη για τον προσανατολισμό σας
- ❖ για τη σχετική θέση ενός τόπου στο χάρτη

Εικόνα 5.1: Σχολική τάξη

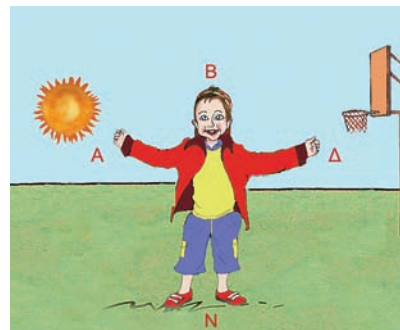
Κάθεσαι στο τρίτο θρανίο, όπως φαίνεται στην εικόνα 5.1. Περιγράψε τη θέση σου ως προς την έδρα του δασκάλου ή της δασκάλας σου. Προσανατολίσου, δηλαδή, μέσα στην τάξη ως προς την έδρα.

Όταν κάποιος μας αναφέρει πού βρίσκεται χρησιμοποιώντας ένα συγκεκριμένο σημείο, λέμε ότι ορίζει τη σχετική θέση του ως προς το σημείο αυτό. Με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να προσδιορίσουμε τη θέση μιας πόλης ή περιοχής σε σχέση με μία άλλη.

Σήμερα για τον προσανατολισμό μας χρησιμοποιούμε τα σημεία του ορίζοντα. Είναι ένας τρόπος που τον έχουν δεχθεί όλοι οι άνθρωποι και έτσι μπορούμε να προσδιορίζουμε τη θέση μας κάθε στιγμή, όταν υπάρχει ανάγκη.

Ας βρούμε πώς προσδιορίζουμε τα σημεία του ορίζοντα:

Η ανατολή του ήλιου δηλώνει το ξεκίνημα μιας νέας ημέρας. Το πρωί στο προαύλιο του σχολείου τείνουμε το δεξί μας χέρι προς το μέρος που ανατέλλει ο ήλιος. Το πρόσωπό μας τότε θα κοιτά το Βορρά, η πλάτη μας θα είναι στραμμένη προς το Νότο και το αριστερό μας χέρι θα δείχνει τη Δύση, όπως δείχνει και ο Θεόβουλος στην εικόνα 5.2. Ο ίδιος προσανατολισμός ισχύει και στους χάρτες, όπου ο Βορράς σημειώνεται με ένα βέλος και το γράμμα Β.

Εικόνα 5.2: Προσανατολισμός

Κάθε χάρτης είναι προσανατολισμένος, δηλαδή δείχνει τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Το πάνω μέρος του είναι ο Βορράς, το κάτω μέρος είναι ο Νότος, δεξιά βρίσκεται η Ανατολή και αριστερά η Δύση.

Εικόνα 5.3: Πολιτικός χάρτης Ελλάδας

Χρησιμοποιώντας τον παραπάνω πολιτικό χάρτη της Ελλάδας προσδιορίστε τη θέση της Αθήνας σε σχέση με το Βόλο και τη Ρόδο.

Η πυξίδα

Η πυξίδα είναι ένα όργανο, που μας βοηθάει να προσανατολιζόμαστε. Ο Βορράς είναι το σημείο του ορίζοντα που δείχνει πάντα η μαγνητική βελόνα της πυξίδας.

Γνωρίζοντας πώς χρησιμοποιείται η πυξίδα προσανατολιστείτε στο χώρο δείχνοντας και τα άλλα σημεία του ορίζοντα.

Εικόνα 5.4: πυξίδα

Γεωγραφικό γλωσσάριο

Προσανατολισμός: προσδιορισμός θέσης, πορείας ή κατεύθυνσης κάποιου με βάση τα σημεία του ορίζοντα

Πυξίδα: όργανο προσανατολισμού βασισμένο στην ιδιότητα που έχει η μαγνητική βελόνα να δείχνει πάντα το Βορρά

Σχετική θέση: η θέση ενός τόπου, ανθρώπου ή αντικειμένου σε σχέση πάντα με τη θέση ενός άλλου τόπου, ανθρώπου ή αντικειμένου

Ομαδική δραστηριότητα (προαιρετική)

Με τις ομάδες μας επιλέγουμε περιοχές της Ελλάδας με αρχαιολογικό ενδιαφέρον και προσδιορίζουμε τη σχετική θέση τους ως προς τους Δελφούς, για τους οποίους οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ήταν το «κέντρο της Γης».

Αν θέλεις, διάβασε κι αυτό...

Τα άκρα της Ελλάδας...

Το **Ορμένιο**, το βορειότερο τμήμα του νομού Έβρου, το ακρότατο σημείο της χώρας μας, στέκεται σκοπός στα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, κούτελο του ελληνικού σώματος και σαν άλλος ακρίτας αγρυπνά κι αφουγκράζεται κάθε ήχο του ανέμου, κάθε βροντή που φτάνει απ' τα ψηλά!

Η **Γαύδος**, το νοτιότερο άκρο του κράτους μας, με τους όρμους και τ' ακρωτήρια της μοιάζει με τ' ακροδάχτυλα του πόδα της Ελλάδας. Κάπου 50 άνθρωποι ζουν εκεί στην ηρεμία της φύσης και μας θυμίζουν ότι το νησί πρωτοκατοικήθηκε 5.000 χρόνια πριν. Η Ελλάδα πατάει γερά!

Η **Μεγίστη**, στ' ανατολικότερα, πρώτη χαιρετά τον ήλιο το πρωί και χαμογελά στους γείτονες, θυμίζοντας πως οι αγέρηδες φυσάνε λεύτεροι κι οι Έλληνες γεμίζουν τα στήθη τους με ανεξαρτησία!

Οι **Θωνοί** στα δυτικά, το μικρό νησάκι του νομού της Κέρκυρας, «τραβηγμένοι» άκρη-άκρη κρατούν τα κλειδιά για την πύλη της Αδριατικής. Οι κλειδοκράτορες του '40!

Οι συγγραφείς

Β' Ενότητα

Το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας

Η Ελλάδα για τη νεότητά μου,
εστάθηκε θάμβος. Το υλικό σώμα
της Ελλάδας ή ήταν κάτι άλλο κι
όχι απλά και μόνο «φύση» ή η
ελληνική φύση, πραγματικά,
έπρεπε να 'ναι κάτι άλλο εκείνη.
Να 'ναι φορτισμένη με μυστικά
μηνύματα...

Δοκίμια και άρθρα Φύση και γλώσσα
Οδυσσέας Ελύτης

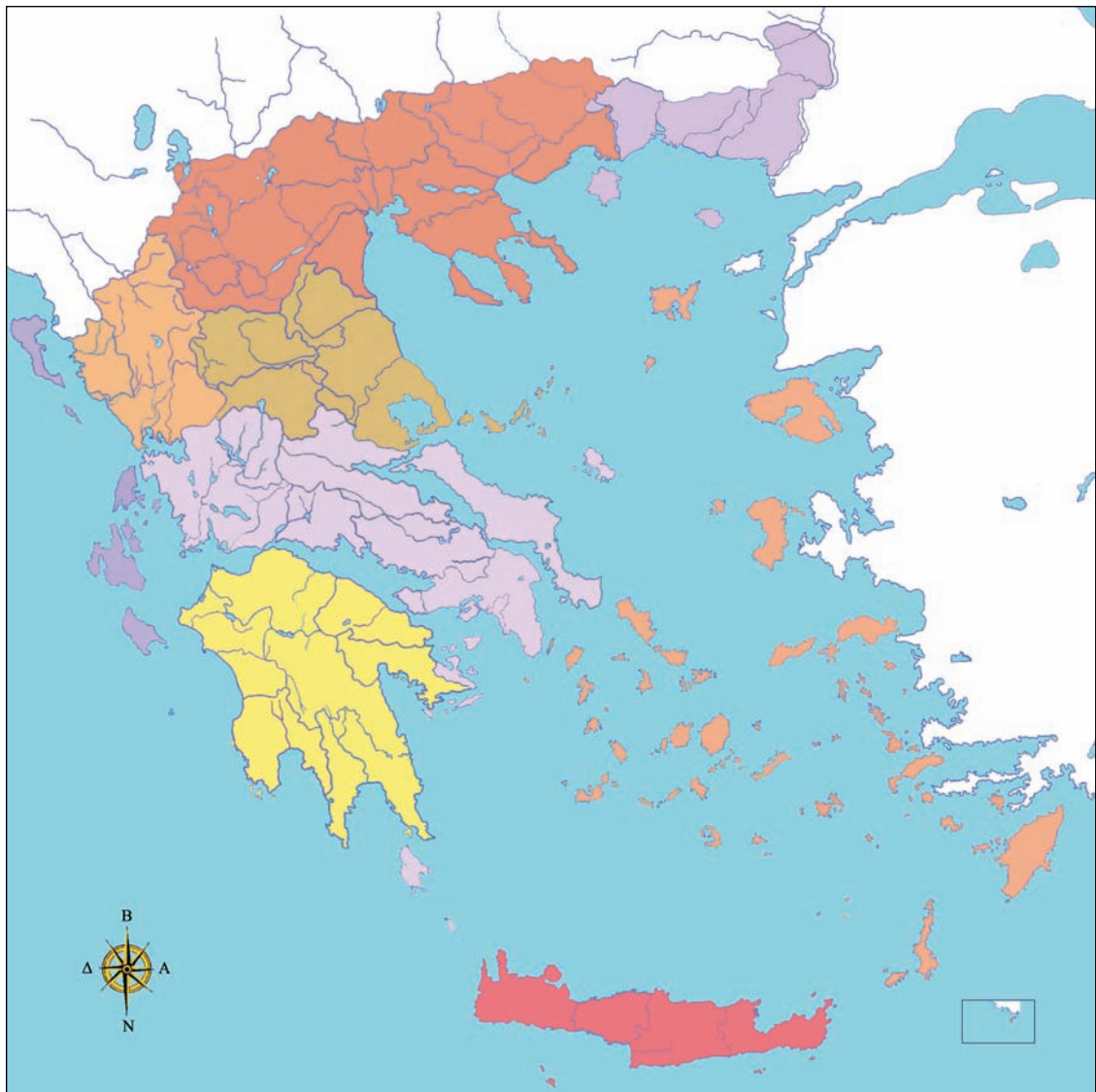
Στην ενότητα αυτή θα μάθετε για:

- ✓ Τη μορφή και το σχήμα της Ελλάδας
- ✓ Τη θέση της Ελλάδας στον κόσμο
- ✓ Τις ακτές της Ελλάδας
- ✓ Τις θάλασσες της Ελλάδας
- ✓ Τα νησιωτικά συμπλέγματα και νησιά της Ελλάδας
- ✓ Τη ζωή στα νησιά
- ✓ Τους παραθαλάσσιους οικισμούς της Ελλάδας
- ✓ Τα βουνά της Ελλάδας
- ✓ Τις πεδιάδες της Ελλάδας
- ✓ Τη ζωή στα βουνά και στις πεδιάδες
- ✓ Την έννοια του κλίματος
- ✓ Το συσχετισμό κλίματος και ανθρώπινων δραστηριοτήτων
- ✓ Το κλίμα της Ελλάδας
- ✓ Τα ποτάμια της Ελλάδας
- ✓ Τις λίμνες της Ελλάδας
- ✓ Τη ζωή στα ποτάμια και στις λίμνες
- ✓ Τη χλωρίδα και την πανίδα της Ελλάδας
- ✓ Τη βλάστηση της Ελλάδας
- ✓ Τα χαρακτηριστικά οικοσυστήματα της Ελλάδας
- ✓ Το ρόλο των ηφαιστειών και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης
- ✓ Τις φυσικές καταστροφές στο χώρο της Ελλάδας

Η μορφή και το σχήμα της Ελλάδας

Στο κεφάλαιο αυτό θα μάθετε:

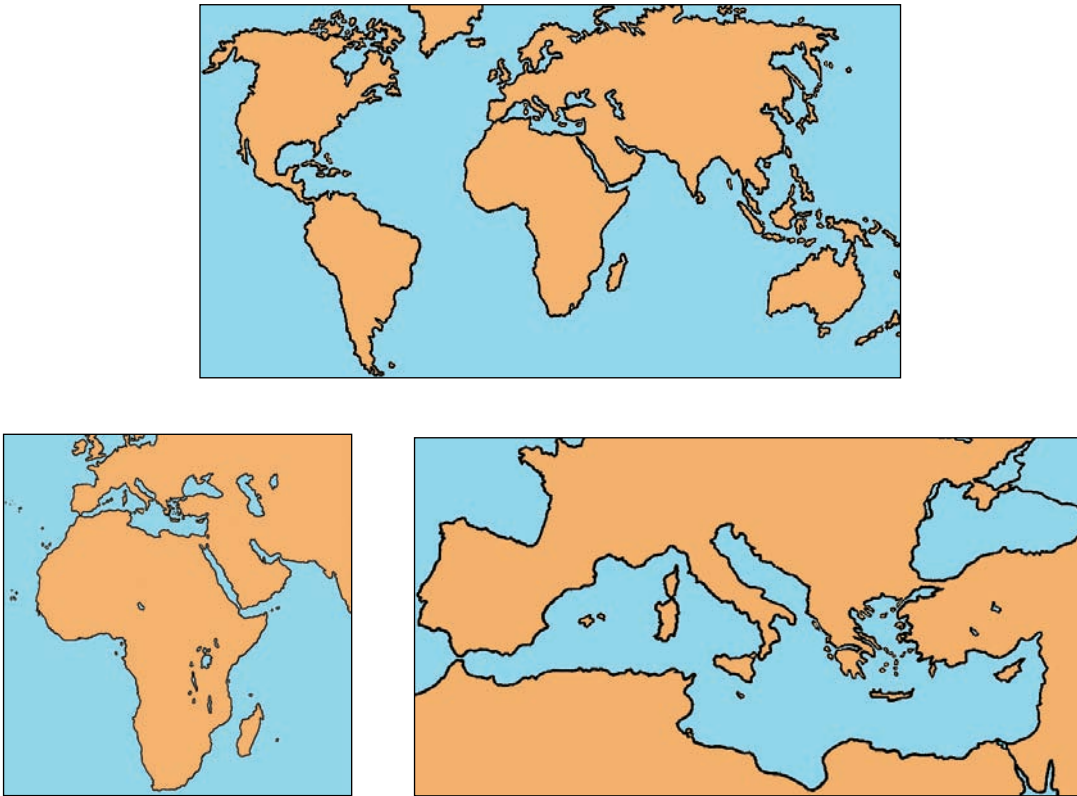
- να διακρίνετε τις διάφορες περιοχές της Ελλάδας στο χάρτη
- να βρίσκετε την Ελλάδα σε κάθε χάρτη

Εικόνα 6.1: Πολιτικός χάρτης Ελλάδας

Παρατηρήστε το χάρτη της Ελλάδας της εικόνας 6.1. «Αποτυπώστε την» στο μυαλό σας και προσπαθήστε μετά να την εντοπίσετε στους χάρτες που ακολουθούν στην επόμενη σελίδα. (Δείξτε την με βέλος).

Εικόνα 6.2: Η Ελλάδα στον κόσμο και στην περιοχή της Μεσογείου

Το ταξίδι του σύννεφου

Παχύ-παχύ, κατάλευκο, γεμάτο δύναμη και ζωντάνια, ξεκίνησε πρωί με τη δροσιά ν' αρμυρίζει πάνω από τις κορφές της Δυτικής Ροδόπης. Κοίταξε αριστερά του να λικνίζεται στα γαλανά νερά του πελάγους η μαγευτική Σαμοθράκη, του έγνεψαν τα χίλια νησιά να τα επισκεφτεί, μα αυτό ήταν αποφασισμένο να προχωρήσει μπροστά, να βρει πράσινο έδαφος, για να το φιλήσει. Πόσο παραξευενύτηκε, όταν στο διάβα του έβλεπε κάτω πότε πεδιάδα, πότε κορφή, μέχρι που στρίβοντας προς τ' αριστερά άρχισε να ταξιδεύει πάνω από μια ατέλειωτη σειρά πανύψηλων κορυφών, ατελείωτων βουνών, κοφτερών βράχων! Η ξαδέλφη του, η ομίκλη, το ξενάγησε σ' ολόκληρη την οροσειρά της Πίνδου, το συνόδεψε και μέχρι κάτω στην Πελοπόννησο, γιατί της αρέσει, καθώς βλέπει τα βουνά, να διηγείται τους άθλους του Ηρακλή για τον Ερυμάνθειο Κάπρο, τις Στυμφαλίδες Όρνιθες, το Λιοντάρι της Νεμέας. Μόνο σαν έφτασαν στην άκρη πια του Πάρωνα, το άφησε μόνο του να συνεχίσει δείχνοντάς του πέρα, χαμηλά το κάστρο της Μονεμβασιάς. «Πέρα απέναντι στην Κρήτη», του είπε, και τότε το σύννεφο γεμάτο χαρά έτρεξε και θρονιάστηκε πάνω από το Ιδαίο Άντρο. Είναι το σπήλαιο που ανατράφηκε ο Δίας, στην κορφή του Ψηλορείτη.

Κεφάλαιο 6ο

Διαβάστε το προηγούμενο λογοτεχνικό κείμενο και μιλήστε για τις ποικίλες μορφές που έχει η χώρα μας.

Η πατρίδα μας είναι μία χερσόνησος περιτριγυρισμένη από μικρά και μεγάλα νησιά. Ο μακρόστενος κορμός της χερσονήσου αποτελεί την **ηπειρωτική Ελλάδα**, ενώ το σύνολο των νησιών τη **νησιωτική Ελλάδα**.

Η Ελλάδα, η χώρα των νησιών, έχει περισσότερα από 2.000 νησιά διάσπαρτα στο Αιγαίο, στο Ιόνιο και στο Κρητικό πέλαγος. Το καθένα έχει τη δική του ομορφιά. Από αυτά, τα 225 είναι κατοικημένα, ενώ τα υπόλοιπα είναι βραχονησίδες, στις οποίες βρίσκουν καταφύγιο σπάνια θαλασσοπούλια.

Παρατηρώντας το χάρτη της εικόνας 6.1 η φαντασία μας δίνει στην Πελοπόννησο το σχήμα της ανθρώπινης παλάμης. Αφήστε τη φαντασία σας να δώσει γνωστές σας μορφές και σε άλλες περιοχές της χώρας μας. Αυτό θα σας βοηθήσει να φτιάξετε ευκολότερα στο μυαλό σας το σχήμα της Ελλάδας.

Γεωγραφικό γλωσσάριο

Ηπειρωτική Ελλάδα: το μεγάλο μακρόστενο κομμάτι ξηράς της Ελλάδας, που έχει σχήμα χερσονήσου

Νησιωτική Ελλάδα: όλα τα μικρά και μεγάλα νησιά της πατρίδας μας

Ομαδική δραστηριότητα (προαιρετική)

Ας κατασκευάσουμε με πλαστελίνη το γεωμορφολογικό χάρτη της Ελλάδας πάνω σε χοντρό χαρτόνι ή σε κόντρα πλακέ.

Αν θέλεις, διάβασε κι αυτό...

Όταν η φαντασία τρέχει

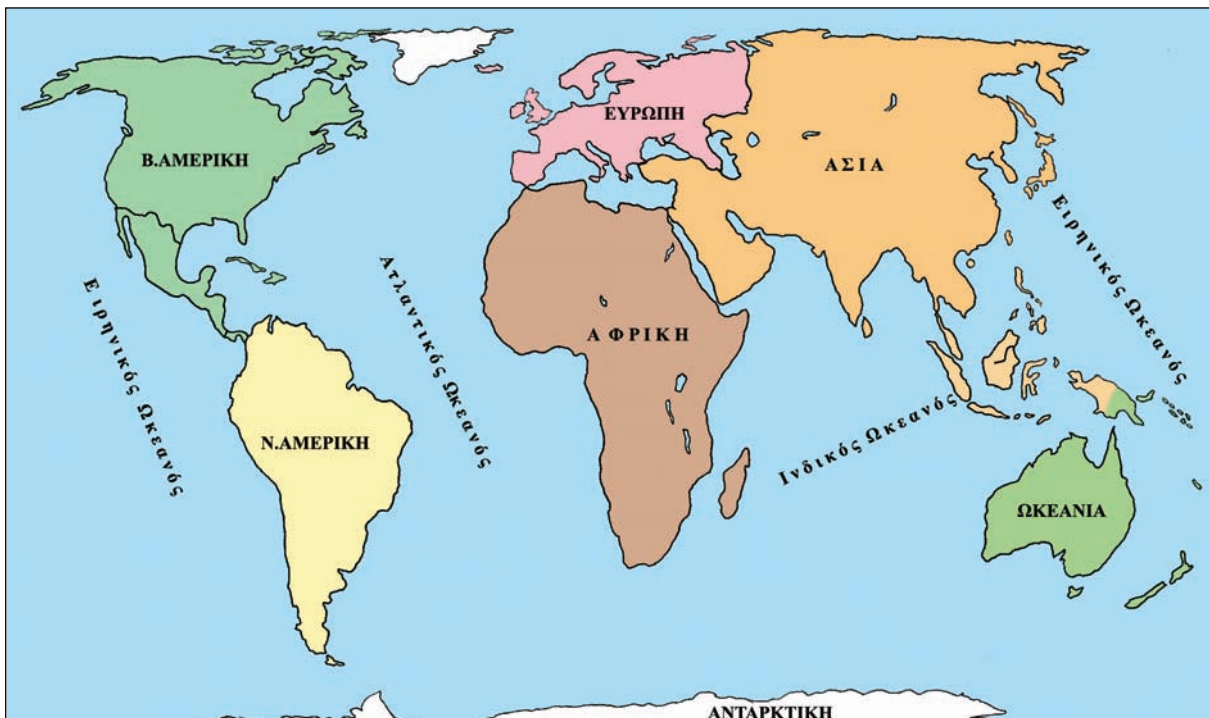
Καθένας μπορεί να βάλει τη φαντασία του να καλπάζει ή να τρέξει όσο πιο γρήγορα μπορεί, για να πει με τι μοιάζει η Ελλάδα, για να δώσει όνομα στο σχήμα της, για να καθορίσει τη μορφή της. «Η δική μου φαντασία, λαχανιασμένη, μου δείχνει την Ελλάδα να μοιάζει μόνο με μένα». Αυτό θα πει κάθε Έλληνας και κάθε Ελληνίδα, όταν μιλήσει για την πατρίδα μας.

Οι συγγραφείς

Η θέση της Ελλάδας

Στο κεφάλαιο αυτό θα μάθετε:

- να βρίσκετε τη θέση της Ελλάδας στο χάρτη των Βαλκανίων, της Ευρώπης και της Γης
- τα σύνορα της Ελλάδας

Εικόνα 7.1: Παγκόσμιος χάρτης

Παρατηρήστε τον παγκόσμιο χάρτη της εικόνας 7.1 και βρείτε σε ποια ήπειρο ανήκει η Ελλάδα.

Παρατρώντας το διπλανό χάρτη ας καθορίσουμε τη γεωγραφική θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη.

Εικόνα 7.2: Πολιτικός χάρτης της Ευρώπης

Κεφάλαιο 7ο

Στον παρακάτω χάρτη βρείτε τα κράτη της Βαλκανικής χερσονήσου, με τα οποία συνορεύει η χώρα μας και ορίστε τη θέση της Ελλάδας στη χερσόνησο αυτή. Ποια μεγάλη θάλασσα βρέχει τη νότια πλευρά της χώρας μας;

Εικόνα 7.3: Πολιτικός χάρτης Βαλκανικής Χερσονήσου

Βλέπουμε ότι η Ελλάδα είναι ένα κομμάτι της Ευρώπης, αφού βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της και θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το ακρωτήριο της Βαλκανικής χερσονήσου. Ανατολικά, δυτικά και νότια βρέχεται από τη Μεσόγειο θάλασσα, η οποία χωρίζει την Ευρώπη από την Αφρική.

Η γεωγραφική αυτή θέση έδωσε στη χώρα μας τη δυνατότητα να είναι ο σύνδεσμος της Ευρώπης με τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Οι χερσαίες και οι θαλάσσιες συγκοινωνίες και οι μεταφορές των προϊόντων μεταξύ των τριών αυτών ηπείρων γίνονται διά μέσου της ηπειρωτικής Ελλάδας ή των θαλασσών της.

Στις χώρες που υπάρχουν γύρω μας ζουν άνθρωποι που μιλούν διαφορετικές γλώσσες, έχουν διαφορετικές θρησκείες, διαφορετικές συνήθειες και πολιτισμό. Δηλαδή στη χώρα μας ο πολιτισμός μας συναντά πολιτισμούς από την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική. Στο πέρασμα των αιώνων αναπτύξαμε σχέσεις με τους λαούς αυτούς και πολλές συνήθειές τους έγιναν και δικές μας. Πολλά στοιχεία των πολιτισμών τους βρίσκονται στη γλώσσα μας, στη μουσική μας και στις παραδόσεις μας, όπως βέβαια και δικά μας πολιτιστικά στοιχεία έχουν αφομοιωθεί από εκείνους.